

M E S N E D

İlahiyat Araştırmaları Dergisi
The Journal of Theological Studies

ISSN 2667-7075 | e-ISSN 2687-3605

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/mesned>

Cilt/Vol. 15, Sayı/Issue 1, Haziran/June 2024

İslam Hukukunda Koku Sürünmenin Hükümleri

Rulings on Wearing Fragrance in Islamic Law

10.51605/mesned.1460937

Ramazan ARAZ

0000-0002-6818-8914

2038232024@ogrenci.karabuk.edu.tr

Doktora Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Karabük/Türkiye

PhD Student; Karabuk University, Institute of Graduate Programs, Department of Basic Islamic Sciences, Karabük/Türkiye

Araştırma Makalesi

Research Article

Geliş Tarihi: 29.03.2024

Date of Submission: 29.03.2024

Kabul Tarihi: 11.06.2024

Date of Acceptance : 11.06.2024

Yayın Tarihi: 30.06.2024

Date of Publication: 30.06.2024

Benzerlik Taraması: Evet, Turnitin

Plagiarism Checks: Yes, Turnitin

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Conflicts of Interest: The author(s) has no conflict of interest to declare.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Grant Support: The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Ethical Statement: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Copyright & License: Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Atıf/Citation: ARAZ, Ramazan. "İslam Hukukunda Koku Sürünmenin Hükümleri/Rulings on Wearing Fragrance in Islamic Law". *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi/The Journal of Mesned of Theological Studies*, (Haziran 2024-1): 38-50. <https://doi.org/10.51605/mesned.1460937>.

Rulings on Wearing Fragrance in Islamic Law

Summary: This study aims to clarify the rulings of wearing fragrances in Islamic law. Pleasant fragrances have been used throughout history by different communities, including prophets for various purposes such as healing, personal care, or religious reasons. Pleasant fragrances have many benefits for humans, the foremost of which is enhancing memory. Fragrances also directly affect the memory, causing the formation of certain emotions or memories. Another remarkable feature of fragrances is that they can arouse human lust. Fragrant plants exist in nature in different types. They are classified into three categories: those cultivated solely for their fragrance, those cultivated for other purposes, and those cultivated both for their fragrance and for other purposes. This classification is significant in terms of the rulings on wearing fragrance. Islam, aiming to protect the happiness of man in this world and the hereafter, has introduced certain rules regarding fragrances, which have a quality that affects human nature. Our Prophet (peace be upon him) expressed that fragrance has been made dear to him, wore fragrance for daily care, and recommended it to his ummah. Islam considers commendable (mustahab) to wear fragrance for Friday and Eid prayers, and before entering the state of ihram in order to be clean and well-groomed in gatherings. However, for certain reasons, it is forbidden for those in ihram to wear fragrance, for women to wear fragrance in the presence of non-mahram men, and for women who are in their waiting period due to their husband's death or a irrevocable divorce. The reason behind these prohibitions for women is to prevent the immorality that might arise due to the sexual attraction that fragrance can provoke. Another reason for the prohibition on women in the waiting period is that grooming and adornment are not improper with mourning. This is because engaging in grooming and beauty enhancing activities during a time of sorrow is not only inherently wrong, but also considered improper behavior by society. Wearing fragrance is also one of the prohibitions of ihram. The reason behind this prohibition is that fragrance is incompatible with spirit of ihram. There are some financial sanctions for violating this prohibition. Fragrances produced in the last century generally contain various additives such as alcohol. Therefore, there is a dispute regarding the impurity of fragrances containing additives such as perfume and cologne. Some scholars state that these substances, being impure, would invalidate acts of worship that require purity from najasa. Other scholars do not consider these substances impure. The rulings on fragrance use reveal how much importance and value Islam attaches to human nature. Indeed, the encouragement of wearing fragrance in certain cases is based on the wisdom of demanding the benefit that will arise. Conversely, prohibiting the same act in other cases aims to prevent greater harm that may arise. Therefore, analyzing the legal rulings on wearing fragrance reveals the delicate balance observed by Islamic law in issuing its rulings. The rulings on wearing fragrance are found scattered under different topics in classical fiqh works. Although there are few studies conducted on wearing fragrance in the modern era, those addressing the issue from a fiqh perspective are inadequate in terms of quality and scope. Thus, there is a need for a study that addresses the situations where wearing fragrance is recommended, the situations where it is prohibited, and what are the sanctions for them, together with their evidences, from a fiqh perspective. This study examines the rulings on wearing fragrance according to the four schools, primarily the Hanafi school, under various headings. It also analyzes the use of cologne and perfume, which are subject to various disputes due to their additives.

Keywords: Islamic Law, Fiqh, Ihram, Fragrance, Perfume, Cologne.

İslam Hukukunda Koku Sürünmenin Hükümleri

Öz: Bu çalışma İslam hukukunda koku sürünmenin hükümlerini belirtme amacıyla hazırlanmıştır. Güzel kokular tarih boyunca peygamberler de dahil çeşitli topluluklar tarafından şifa, kişisel bakım veya dini maksatlar gibi değişik amaçlarla kullanılmıştır. Güzel kokuların insana birçok faydası bulunmaktadır. Hafızayı arttırıcı özelliği bu faydaların başında gelmektedir. Güzel kokular ayrıca belleğe direk etki ederek birtakım duyguların veya anların oluşmasına neden olabilmektedir. Güzel kokuların dikkat çekici bir diğer özelliği ise insan şehvetini tahrik edebilmesidir. Kokulu bitkiler doğada farklı türlerde bulunmaktadır. Bunlar, yalnızca kokusu için yetiştirilenler, başka bir amaç için yetiştirilenler ve hem kokusu hem de başka amaç için yetiştirilenler olmak üzere üç sınıfa ayrılmaktadır. Koku sürünmenin hükümleri açısından bu tasnif önem arz etmektedir. Kulun dünya ve ahiret saadetini korumayı amaçlayan İslam dini, insan fıtratını etkileyen bir niteliğe haiz olan kokular konusunda birtakım kurallar getirmiştir. Peygamberimiz (s.a.s.) kokunun kendisine sevdirdiğini ifade ederek günlük bakım amaçlı koku sürünmüş ve bunu ümmetine tavsiye etmiştir. İslam dininde ayrıca cuma, bayram namazları için ve ihrama girmeden önce koku sürünme, topluluk içinde temiz ve bakımlı olma hikmetine matuf olarak müstahab görülmüştür. Bazı hikmetlere binaen ihramlı kişilerin koku sürünmesi, kadınların yabancı erkeklerin yanında koku sürünmesi ve kocasının ölümünden veya bain talakla boşamadan dolayı iddet bekleyen kadınların koku sürünmesi yasaklanmıştır. Kadınlar hususunda vazedilen bu yasakların hikmeti, kokunun cinsel yönelimi tahrik etmesi sonucu ortaya çıkabilecek fuhşiyatın önlenmesidir. İddet bekleyen kadınların koku sürünmelerinin yasak olmasının bir diğer hikmeti ise, bakım ve süslenmenin yas ile bağdaşmamasıdır. Çünkü üzüntülü olması gereken bir zamanda bakım ve güzellik arttırıcı şeylerle meşgul olunması, fıtraten doğru olmamakla beraber, toplum tarafından da doğru bir davranış olarak kabul edilmemektedir. Koku sürünme ayrıca ihram yasaklarından bir tanesidir. Bu yasağın hikmeti kokunun ihramın ruhuyla uyuşmamasıdır. Bu yasağın ihlali halinde ise bazı maddi yaptırımlar söz konusudur.

Son yüzyılda imal edilen kokular genellikle alkol gibi çeşitli katkı maddeleri içermektedir. Bu nedenle parfüm, kolonya gibi içinde katkı maddeleri bulunan kokuların necisliği konusunda ihtilaf bulunmaktadır. Bazı alimler, bu maddelerin necis olmaları sebebiyle necasetten taharetin şart olduğu ibadetlerin sıhhatine mâni olacağını ifade etmişlerdir. Bazı alimler ise bunları necis görmemiştir. Koku kullanımı ile ilgili hükümler İslam dininin insan fıtratına ne kadar önem ve değer verdiğini ortaya koyar niteliktedir. Nitekim koku sürünmenin bazı hallerde teşvik edilmesi, ortaya çıkacak maslahatı talep etme hikmetine taalluk etmektedir. Aynı fiilin bazı hallerde yasaklanması ise ortaya çıkabilecek daha büyük zararı defetme amacıyla. Dolayısıyla koku sürünmenin fıkhi hükümlerine bakıldığında, İslam şeriatının hüküm vasetme hususunda ne derece hassas bir denge gözettiği tebarüz etmektedir. Klasik fıkıh eserlerinde koku sürünme ile ilgili hükümler değişik konular altında, dağınık halde yer almaktadır. Modern dönemde ise koku sürünme ile ilgili az sayıda çalışma yapılmakla beraber, konuyu fıkhi açıdan ele alan çalışmalar nitelik ve kapsam olarak yetersizdir. Dolayısıyla koku sürünmeyi fıkhi açıdan ele alan böyle bir çalışma hazırlama ihtiyacı hasıl olmuştur. Bu çalışmada koku sürünmenin hükümleri Hanefî mezhebi başta olmak üzere dört mezhebe göre çeşitli başlıklar altında ele alınmaktadır. Ayrıca içinde bulunan katkı maddelerinden dolayı çeşitli ihtilaflara konu olan kolonya ve parfüm kullanımına da fıkhi açıdan değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Fıkıh, İhram, Koku, Parfüm, Kolonya.

Giriş

Güzel kokular tarih boyunca kişisel bakım, tıbbi veya dini maksatlarla kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara dayanılarak kokuyu ilk kullanan medeniyetin Eski Mısır (M.Ö. 3000) olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte tarihte Uygurlular, Romalılar, Çin uygarlığı, Asurlular, Hindistan ve Araplar gibi birçok topluluğun güzel koku kullandığı bilinmektedir. 19. yüzyıldan itibaren doğal kokuların yerini sentetik kokular almaya başlamıştır. Buna bağlı olarak hem çeşitleri artmış hem de daha geniş halk kitleleri tarafından ulaşılması kolay hale gelmiştir. Günümüzde güzel kokular lüks ihtiyaç olmaktan çıkmış ve daha ziyade kişisel bakım ürününe dönüşmüştür. Zamanımızda üretilen birçok parfümde yüzde 15'e varabilen alkol çözeltiler kullanılmaktadır.¹

Güzel kokuların belleğe doğrudan etki ederek birtakım duyguların, anıların oluşmasına etki ettiği ispat edilmiştir. Güzel kokular, özellikle insanların hafızalarını, güdülenmelerini ve cinsel yönelimlerini etkileyebilmektedir.² İnsan fıtratına her konuda uygun olan İslam dini hüküm vazetme açısından koku sürünmeye duyarsız kalmamıştır. Nitekim İslam dininin asıl kaynaklarında ve fıkıh eserlerinde kokuyla ilgili birçok hüküm yer almaktadır. Kokuyla ilgili hükümler ibâdât ve aile hukuku ile ilgili konular altında dağınık halde bulunmaktadır. Ülkemizde koku sürünmeyle ilgili müstakil fıkhi bir çalışma tespit edebildiğimiz kadarıyla bulunmamaktadır. Konuyla yakından ilgili olarak hadis anabilim dalında, Emine Zülfa Bilgin'in *Sünnette Koku Kullanımı ve "Bana Güzel Koku Sevdirdi" Hadisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020) adlı bir çalışması bulunmaktadır. Bu çalışma hadis anabilim dalı alanında hazırlandığı için fıkhi açıdan yetersiz görülmüştür. Nitekim koku sürünmenin emir/tavsiye edildiği haller, yasaklandığı haller ve ayrıca bunlara gereken yaptırımların neler olduğu gibi konuların, delilleriyle beraber fıkhi açıdan ele alınması gerekmektedir. Literatürde yer alan bu eksikliği giderme amacıyla böyle bir çalışma hazırlama isteği hasıl olmuştur.

Bu çalışmada koku sürünmenin keyfiyeti, günlük kullanım amaçlı koku sürünme, Cuma ve bayram namazları için koku sürünme, ihram öncesi ve ihramlı iken koku sürünme, iddetli kadının koku sürünmesi, kolonya ve parfüm kullanımı konuları fıkhi açıdan incelenecektir. Çalışmada dört mezhebin muteber görüşlerine yer verilecek olup, ayrıntı kabîlinden konularda yalnızca Hanefî mezhebinin görüşleriyle yetinilecektir. Bu çalışmada ayrıca modern dönemde ortaya çıkan görüşlere de kısmen değinilecektir.

1. Fıkıhta Koku Sürünmenin Tanımı/Keyfiyeti

Arapçada koku sürünme müradif iki kelime olan teattur ve tetayyub kelimeleriyle ifade edilmektedir. Bu kelimeler habisin zıddı olan, temiz, leziz, hoş olma manasına gelen 'itr³ ve tîb⁴ kelimelerinden türemiştir. Örneğin, gül, yasemin, misk gibi güzel kokan maddeler, insana lezzet verici özelliğinden dolayı tîb ve 'itr lafzıyla ifade edilmektedir.⁵ Koku, ayrıca hakikî anlamda "rüzgar" manasına gelen *rîh* ve "vücuda sürülen yağ manasına gelen *dühn* lafızlarıyla da ifade edilebilmektedir.⁶ Kokulu bitkiler doğada farklı türlerde bulunmakla beraber bazı fakihler bunları üç sınıfa ayırmışlardır: Yalnızca kokusu için yetiştirilenler (talep edilenler), kokusu haricinde başka bir amaç için talep edilenler, hem kokusu

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: Mustafa Yakup Diktaş, *Misk ü Amberden Parfüme: Türkiye'deki Koku Kültürünün Dönüşümü* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 1-8.

² Emine Zülfa Bilgin, *Sünnette Koku Kullanımı ve "Bana Güzel Koku Sevdirdi" Hadisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 16-17.

³ Ebû Nasr İsmâîl b. Hammâd el-Cevherî, *es-Sihâh tâcu'l-luga ve sihâhu'l-'Arabiyye* (Beyrût: Dâru'l-ilm li'l-melayîn, 1987), "itr" 2/751.

⁴ Cevherî, "tîb" 1/173; ayrıca bkz: Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. İdrîs b. Abdîrahmân el-Mısırî el-Karâfî, *ez-Zehîre*, thk. Muhammed Haccî v.dğr. (Beyrût: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1994), 1348.

⁵ Komisyon, "el-Mevsûatu'l-fikhiyye", *tetayyub* (Kuveyt: Tabâatu zâtu's-selâsil, 1986), 12/173.

⁶ Bilgin, *Sünnette Koku Kullanımı*, 37-38.

hem de başka amaçla talep edilenler.⁷ Kur'ân-ı Kerîm'de de cennette bulunan içeceklerin vasıfları olarak bir kısım koku adları (misk, zencefil) geçmektedir.⁸

Literatürde koku ile ilgili birçok tarif olmasına rağmen koku sürünme ile ilgili bir tarife ulaşılamamıştır. Bunun, koku sürünmenin bedihiyât/bedihiyet derecesinde bilinen yaygın bir uygulama olması nedeniyle olduğu söylenebilir. Koku sürünme için bir tarif yapmak gerekirse; *kokusu hoş olan maddelerin, eserinin kalması amacıyla, vücuda veya vücuda giyilen bir şeyelbiseye temas ettirilmesi* şeklinde ifade edilebilir. Koku sürünme güzel kokma amacıyla yapılabildiği gibi başka gerekçelerle de icra edilebilir.

2. Koku Sürünmenin Caiz veya Müstahab Olduğu Haller

Peygamber Efendimiz (s.a.s.), bir hadisinde güzel dostu güzel koku satıcısına benzetmiştir. Güzel koku satıcısından kendisine hasıl olacak fayda, onun vesilesiyle güzel koku edinmesi veya koklamasıdır.⁹ Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) bu teşbihi dikkate alınca güzel konunun İslam medeniyetinde ne kadar özümsemiştiği tebarüz etmektedir. Bununla beraber koku sürünmeyle ilgili daha spesifik hükümler de bulunmaktadır. Koku sürünmenin caiz veya müstahab olduğu haller *günlük kullanım maksadıyla koku sürünme, cuma ve bayram namazları için koku sürünme ve ihram öncesi koku sürünme* olarak üç başlık altında ele alınabilir.

2.1. Günlük Kullanım Maksadıyla Koku Sürünme

Peygamber Efendimizden (s.a.s.) koku sürünmek ile ilgili birçok hadis nakledilmiştir. Bunlardan bazıları günlük kullanım amaçlı koku sürünmenin müstahab olduğuna açıkça delalet etmektedir. Koku sürünmenin müstahab/sünnet olduğuna delalet eden bir hadis şu şekildedir: *أُرْتِعَ مِنْ سُنَنِ الْمُرْسَلِينَ التَّعَطُّرُ وَالتَّكَاؤُحُ وَالسُّوَالُ وَالْحَيَاءُ* "Dört şey peygamberlerin sünnetlerindedir; koku sürünmek, nikah, misvak kullanmak ve haya."¹⁰ Koku ile ilgili bir diğer hadis ise şu şekildedir: *إِنَّمَا حَبَّبَ إِلَيَّ مِنْ دُنْيَاكُمْ النِّسَاءَ وَالطَّيِّبُ وَجُعِلَتْ قُرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ* "Bana dünyanızdan üç şey sevdirdi; kadınlar, güzel koku (ve namaz). Namaz gözümün aydınlığı kılındı."¹¹ Zikredilen hadislerin ibarelerinden açıkça anlaşıldığı üzere, İslam dinine göre koku sürünme normal şartlar altında sevilen ve övülen bir uygulama olarak kabul görmektedir. Dolayısıyla istisna kabilinden bazı hallerde mekruh veya haram olduğuna delalet eden farklı delil bulunmadığı takdirde, İslam hukukunda koku sürünme ile ilgili asıl olan hüküm müstahab olmasıdır.¹²

Koku sürünmenin mutlak olarak müstahab olduğuna delalet eden söz konusu hadislerle birlikte, ayrıca erkek ve kadınların günlük koku kullanımının hangi şartlarda caiz olacağı ile ilgili hususlar da Peygamber Efendimiz (s.a.s.) tarafından belirtilmiştir. Erkek ve kadınların kullandıkları kokuların nasıl olması gerektiği ile ilgili rivayet edilen bir hadis şu şekildedir: *طِيبُ الرِّجَالِ مَا ظَهَرَ رِيحُهُ وَخَفِيَ لَوْنُهُ وَطِيبُ النِّسَاءِ مَا ظَهَرَ لَوْنُهُ*

⁷ Ayrıntılı bilgi için bakz: Ebû Muhammed Abdullâh b. Ahmed el-Makdîsî İbn Kudâme, *el-Mugni*, thk. Abdullâh b. Abdulmuhsin et-Türki - Abdulfettâ Muhammed el-Halev (Riyâd: Dâru âlimi'l-kütüb, 1994), 5/141-142.

⁸ el-Mutaffifin 83/26; el-İnsân 76/5, 17; Ayrıntılı bilgi için bkz; Nebi Bozkurt, "Koku", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/150.

⁹ *مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالسُّوءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَتَافِحِ الْكَبِيرِ، فَحَامِلُ الْمِسْكِ إِذَا أُنْخِذَ مِنْهُ، وَإِنَّمَا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ، وَإِنَّمَا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً، وَتَافِحُ الْكَبِيرِ إِذَا أُنْخِذَ مِنْهُ، وَإِنَّمَا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا خَبِيثَةً* "İyi ve kötü kimseyle oturup kalkan kimsenin misalleri, misk (güzel koku) taşıyan kimseyle demirci körüğü çeken kimsenin misaline benzer. Misk taşıyan ya sana güzel kokusundan verir ya sen ondan satın alırsın ya da ondan güzel bir koku koklamış olursun. Körük çeken kimse ise ya elbiseni yakar ya da körüğün kötü kokusunu koklarsın." Buhârî, "Zebâih", 31; Müslim, "Birr ve Sıla", 146.

¹⁰ İbn Hanbel, 5/422

¹¹ Tirmizî, "Şemâil", 95; Ebû Dâvud, "Nikah", 48, 49; Beyhaki, *Sünenü'l Kübra*, 7/120

¹² Mansûr b. Yûnus b. İdrîs el-Behûtî, *Keşşâfu'l-kına' an Metni'l-İknâ'* (Riyâd: Mektebetü'n-nasrî'l-hadîse, 1968), 1/77-78.

وَحَفِي رِيحُهُ “Erkeklerin kullandıkları koku kesif ve renksiz, kadınların kullandıkları konu ise renkli ve hafiftir.” Bu hadise göre kadınların ev içinde ve ev dışında rengi olan, fakat kokusu bir başkası tarafından fark edilmeyecek derecede hafif koku sürünmesi caizdir. Ev dışında kokusu bir başkası tarafından fark edilen koku sürünmesi ise caiz değildir. Nitekim Peygamber Efendimizden (s.a.s.) bu hususta ayrıca أَيُّمَا امْرَأَةٍ اسْتَعْطَرَتْ ثُمَّ مَرَّتْ عَلَى الْقَوْمِ لِيَجِدُوا رِيحَهَا فِيَّ زَانِيَةً “Herhangi bir kadın koku sürünür ve daha sonra bu kokuyu fark etmeleri için bir kavmin yanına uğrarsa, o kadın zâniyedir.”¹³ şeklinde hadis rivayet edilmektedir. Bazı fakihler bu yasağın vazedilme hikmetini, güzel kokuların şehveti harekete geçiren ve mübaşerete götüren (cinsel güdüyü tahrik eden) etkisi sebebiyle olduğunu belirtmişlerdir.¹⁴ Dolayısıyla hadiste geçen zâniye ifadesini sebep-müsebbep ilişkisi (alakası) sebebiyle mecaz (mecaz-ı mürsel) olarak değerlendirmek gerekmektedir. Mecaz ifadelerin kullanılma sebeplerinden biri de manayı tekit etmektir; bu da yasağın önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca bunun -zinaya yol açabileceği ihtimalinden dolayı yasaklanması sebebiyle- liğayrihi haram olduğu görülmektedir. Zinaya yol açma korkusu olmadığı için, kadınların ev içinde diledikleri kokuyu sürünmeleri ise caiz görülmüştür.¹⁵ Ayrıca bu eylemin kadınlara koca arasında yakınlaşmaya katkı sağlaması sebebiyle faydadan hali olmadığı söylenebilir.

2.2. Cuma ve Bayram Namazları İçin Koku Sürünme

Cuma ve bayram namazları Müslümanların bir araya gelip topluca ibadet ettikleri özel zaman dilimleridir. Bu nedenle Cuma ve bayram namazlarından önce kişisel bakım önemli görülmüş, namaz veya hutbe esnasında huşuyu giderici hal ve hareketlerden sakınılması önemsenmiştir. Nitekim Peygamber Efendimizin (s.a.s.), insanlara sıkıntı vermesi sebebiyle kötü kokuyu kerih gördüğü ve bu hususta birtakım uyarılarda bulunduğu, çeşitli hadis kaynaklarında zikredilmektedir. Bu uyarılardan bir tanesi, sarımsak veya soğan yiyen kişilerin bu haliyle mescide gelerek cemaati rahatsız etmemeleri şeklindedir.¹⁶

Güzel kokular bakım ve temizliğin alameti görülmektedir. Güzel kokuların ayrıca insanlara sıkıntı veren kötü kokuları gizleyici özelliği bulunmaktadır. Müslümanların topluca ibadet etmeleri için bir araya geldikleri Cuma namazı için, bakım ve temizliğin alametlerinden olan koku sürünme hususunda Peygamber Efendimizin (s.a.s.) emri/tavsiyesi bulunmaktadır. Konuyla ilgili nakledilen bir hadis şu şekildedir. “...Cuma namazına gelmek isteyen kişi gusletsin, güzel koku varsa sürünsün...”¹⁷ Fıkıh alimleri ittifakla, bu hadisteki emir sığasını mendûba hamlederek, cuma namazı için koku sürünmenin mendûb olduğunu belirtmişlerdir. Fıkıh alimleri ayrıca (Cuma namazına kıyasen) bayram namazı için de koku sürünmenin mendûb olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Bazı fakihler bu sünnetin bilerek ve önemsenmeyerek terkedilmesini bidat olarak değerlendirmiştir.¹⁸

¹³ Nesâî, “Zînet”, 35; İbn Hanbel, 4/414; Beyhaki, *Sünenü'l-Kübra*, 3/357

¹⁴ İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 11/286.

¹⁵ İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 11/286; Komisyon, “el-Mevsûatu'l-fıkhiyye”, 12/173-174.

¹⁶ Buhârî, “Ezan”, 160; Müslim, “Mesâcid”, 78; Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Bilgin, *Sünnette Koku Kullanımı*, 65-71.

¹⁷ İbn Mâce, “İkâmetu's-Salavât”, 83; Cuma namazında koku sürünme ile ilgili başka hadisler için bkz: Buhârî, Cuma, 6; Ebû Dâvud, “Tahâret”, 127

¹⁸ Ebû Bekir b. Mes'ûd el-Kâsânî, *Bedâi'u's-sanâi' fi tertibi's-şerâi'* (Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmîyye, 1986), 1/279; Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilâz İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr alâ'd-Dürri'l-muhtâr* (Beyrût: Dâru'l-fikr, 1966), 2/148; Ebû İshâk İbrâhîm b. Alî eş-Şîrâzî, *el-Mühezzeb fi fıkhi'l-İmâmî's-Şâfi'i* (Beyrût: Dâru'l-kütübü'l-ilmîyye, ts.), 1/213; Muhammed b. Ahmed b. Arafe ed-Desûkî, *Hâşiyetu'd-Desûkî ale's-Şerhi'l-kebîr* (Dâru'l-fikr, ts.), 1/398; Ebû'l-Hasen 'Alî b. Ahmed el-Adevî, *Hâşiyetu'l-'Adevî alâ Şerhi Kifâyeti'l-tâlibi'r-rabbânî* (Beyrût: Dâru'l-fikr, 1994), 1/380, 397.

2.3. İhram Öncesi Bedene Koku Sürünme

Hac veya umre için ihrama girmeden önce bedene koku sürünmek sünnettir. Bu konuda icma bulunmaktadır.¹⁹ Ancak etkisi ihrama girdikten sonra da devam edecek/edebilecek kokunun hükmü hususunda ihtilaf bulunmaktadır. Ebû Hanîfe (öl. 150/767), Ebû Yûsuf (öl. 182/798), Şâfiî, Hanbelî, Zâhîrî mezheplerinde benimsenen görüşe göre ihrama girdikten sonra kokunun etkisinin devam etmesi caizdir. Bu fakihler kendi görüşlerini, Hz. Aişe'den (öl. 58/678) (ra) rivayet edilen ve birçok hadis kaynağında farklı varyantlarda yer alan bir hadise dayandırmaktadırlar. Söz konusu hadise göre, Hz. Aişe (ra) Peygamber Efendimize (s.a.s.) ihram öncesi koku sürmüştür.²⁰ Dolayısıyla kokunun etkisi ihramdan sonra da baki kalacağı için mekruh olmaması gerekecektir. İmam Muhammed'in (öl. 189/805) ilk görüşü de bu şekildedir. İmam Muhammed daha sonra bu görüşünden rücu ederek, ihram öncesi koku sürünmeyi mekruh görmüştür. Bu görüşe meyiletmesinin sebebi bolca koku edinen/süren ancak hoşlanılmayan şeyler yapmaktan geri kalmayan insanların bu halini kerih görmesidir.²¹ İmam Mâlik'e (öl. 179/795) göre eseri ihramdan sonraya kalacak şekilde koku sürünmek mekruhtur. İmam Mâlik bu görüşünü farklı bir hadis deliline dayandırmaktadır. Söz konusu hadise göre, üzerinde koku eseri bulunan bir cübbeyle umre hakkında kendisine soru soran bir bedeviye, Peygamber Efendimiz (s.a.s.), vahiy gelmesini bekleyerek ilk başta cevap vermemiş; daha sonra kendisini çağırarak *cübbesini çıkarmasını, kokuyu yıkamasını, hac için yaptığı şeyleri umrede de yapmasını* söylemiştir.²² Bununla birlikte sahabilerden Hz. Ömer (öl. 23/644), Hz. Osman (öl. 35/656), Hz. İbn Ömer (öl. 73/693) ve tabiünden bazı fakihlerin de (r.a.) bu görüşte oldukları nakledilmektedir. Hanefilerin bu hadisi delil almamasının gerekçesi bedevinin aşırı koku sürünmüş olabileceği veya vers,²³ zaferan gibi tavsiye edilmeyen kokuları kullanmış olabileceği ihtimalidir.²⁴

3. Koku Sürünmenin Caiz Olmadığı Durumlar

Koku sürünmenin caiz olmadığı durumlar; *ihram öncesi elbiseye koku sürmek, ihram süresi boyunca koku sürünme* ve *iddet bekleyen kadının koku sürünmesi* olarak üç başlıkta ele alınabilir.²⁵

3.1. İhram Öncesi Elbiseye Koku Sürme

Fıkıh alimleri genel olarak ihram öncesi bedene koku sürünme ile elbiseye koku sürme arasında ayırım yapmışlardır. Mezhepler arasında genel kanaat ihram öncesi elbiseye koku sürmenin caiz olmadığı şeklindedir. Hanefilere göre ihram öncesi elbiseye koku sürmek mekruhtur. Hanefiler bu görüşlerini, elbiseye sürülen kokunun bedenden ayrı olduğu için bedene sürülen kokuya kıyas edilemeyeceği şeklinde gerekçelendirmektedir. Bir diğer ifadeyle, bedene koku sürme hükmünün elbiseye geçecek (teaddi edecek) derecede bir geçerliliği/özelliği bulunmamaktadır. Bedene sürülen kokunun ter ile elbiseye isabet etmesi durumunda fidye gerekip gerekmeyeceği konusu mezhep içinde ihtilafıdır.²⁶ Hanefî

¹⁹ Ebû'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed Kurtûbî İbn Rüşd, *Bidâyetu'l-muctehid ve nihâyetu'l-muktesid* (Kâhire: Dâru'l-hadîs, 2004), 2/93; Şemsuddîn Muhammed b. Ebî'l-'Abbâs Ahmed b. Hamza er-Remlî, *Nihâyetu'l-muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc* (Beyrût: Dâru'l-fikr, 1984), 3/270.

²⁰ Buhârî, "Gusûl", 14; Müslim, "Hac", 31; Ebû Davud, "Menasik", 10

²¹ Kâsânî, *Bedâi' u's-sanâi'*, 2/144; İbn Rüşd, *Bidâyetu'l-muctehid*, 2/93-94; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 5/77.

²² Müslim, "Hac", 6

²³ Genelde Yemen'de yetişen sarı, kokulu bir tür ot cinsi.

²⁴ Ebû'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Kurtûbî İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-tahsil* (Beyrût: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1988), 17/316-317; İbn Rüşd, *Bidâyetu'l-muctehid*, 2/93-94.

²⁵ Bu sayılanlarla beraber ayrıca Hanbelî mezhebine göre, -hac ibadetine benzediği için- itikafta ve tevazuya muhalif olduğu için istiskâ (namazı) amacıyla araziye çıkılmadan önce koku sürünmek mekruh görülmüştür. Bunlar için ayrı başlık açılma gereği duyulmamıştır. Bkz; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 3/334; Behûtî, *Keşşâfu'l-kıma'*, 2/364.

²⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, 4/4, 8; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr*, 2/481.

mezhebinde olduğu gibi Mâlikî ve Hanbelî mezhebine göre de eseri ihramdan sonra elbisede kalacak şekilde koku sürmek mekruhtur. Ceza olarak fidye gerekliliği konusu ise ihtilafıdır.²⁷ Şâfiî mezhebinde muteber görüşe göre, elbiseye koku sürmek, eseri ihrama girdikten sonra baki kalsa dahi caizdir. Şâfiîler bu konuda Hanefîlerden farklı olarak ihram öncesinde elbiseye koku sürmeyi bedene koku sürünmeye kıyas etmektedir.²⁸

3.2. İhram Süresi Boyunca Koku Sürünme

Koku sürünmek ihram yasaklarından. Dolayısıyla ihramlı kişinin ihram süresince koku sürünmesi caiz değildir. Bu yasak sünnet deliliyle sabittir. Rivayet edilen bir hadise göre Peygamber Efendimiz (s.a.s.) hac ibadetini *saçın, sakalın dağınık ve kirlî olması* şeklinde tarif etmiştir.²⁹ Bu konuda ayrıca "Hacılar, her üçra yerlerden saç sakalı dağınık, toz içinde kalmış olarak gelirler."³⁰ şeklinde farklı bir hadis bulunmaktadır. Fıkıh alimleri hac yapan kişilerden bahsi geçen nitelikleri gidereceği için, ihram süresince yağ veya koku sürülmesini caiz görmemiştir. Bu konuda icma oluşmuştur.³¹ Ancak bazı Mâlikî fakihler -diğer mezheplere muhalif olarak- ihram süresi boyunca gül suyu gibi kokulu olan ancak rengi belli olmayan ve etkisi kısa zamanda kaybolan kokuları sürmeyi caiz görmüşlerdir.³²

Koku sürünmenin cezası/hükmü konusunda erkekle kadın eşittir. İhramın hac veya umre için olması arasında fark gözetilmemiştir. Hanefîlere göre kefarete hususunda kokunun unutulması, bilerek, isteyerek veya kerhen sürülmesi arasında fark yoktur.³³ Buna göre kasıtsız olarak herhangi bir kokuya temas sonucu, kokunun eseri ihramlının bedenine sirayet etmesi halinde kefarete gerekir. Ancak ihramlının koku bulunan ortama girip uzun süre kalması sonucu, kokunun bedenine sirayet etmesi sebebiyle kefarete gerekmez.³⁴ Mâlikîlere ve bir görüşünde Hanbelîlere göre koku sürünmenin bilerek veya bilmeyerek yapılması arasında fark yoktur. Şâfiîlere ve bir görüşünde Hanbelîlere göre ise unutarak koku sürünme nedeniyle ceza gerekmez. Bu görüşü benimseyen fakihler hata, nisyan ve ikrah halinde yapılan eylemlerin günahının kaldırılmış olması ile ilgili hadisi³⁵ delil almışlardır.³⁶

Hanefî mezhebinde kına, hatmi gibi kokusu olan her bitki/madde koku mesabesinde görülmüştür. Ancak hatmi gibi kokulu şeylerin karıştırıldığı suyla yıkanma durumunda dem mi sadaka mı gerekeceği konusunda ihtilaf bulunmaktadır.³⁷ Diğer mezhepler arasında da ihramlı iken bunları kullanmanın haram veya mekruh olacağı ile ilgili genel bir kanaatin hâkim olduğu söylenebilir.³⁸ Kokulu maddelerin yenmesi mezheplerin ittifakıyla mekruh veya haram olmakla birlikte, yenilecek şeyin pişmiş olup olmaması veya kefareti gerektirip gerektirmemesi hususlarında çeşitli ihtilaflar bulunmaktadır. Örneğin, Hanefîlere ve Hanbelîlere göre kokunun (kokulu bitkinin) ağza teması söz konusu olduğu için, saf haliyle yenildiği takdirde ceza olarak dem gerekmektedir.³⁹ Hanefîlere ve Mâlikî mezhebinde benimsenen görüşe göre ihramlı kişinin koku koklaması mekruh olmakla beraber kefareti gerektirmez. Hz. Ömer (öl. 23/644) ve Câbir (öl. 78/697) (ra) gibi bazı sahabilere göre de ihramlının koku koklaması

²⁷ Behûtî, *Keşşâfu'l-kına*, 2/406-407; "el-Mevsûatu'l-fıkhiyye", 12/177.

²⁸ Ebû'l-Me'âlî İmâmu'l-Harameyn el-Cüveynî, *Nihâyetü'l-matlab fi dirâyeti'l-mezheb* (Cidde: Dâru'l-minhâc, 2007), 4/217-218.

²⁹ İbn Mâce, "Menâsik", 6

³⁰ Abdurrezzâk, *el-Musannef*, 5/15

³¹ Serahsî, *el-Mebsût* 4/122; Cüveynî, *Nihâyetü'l-matlab*, 4/253; Remlî, *Nihâyetü'l-muhtâc*, 3/333, 334, 459; Adevî, *Hâşiyetu'l-'Adevî*, 1/551; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 5/140; ; Behûtî, *Keşşâfu'l-kına*, 2/469.

³² Salim Ögüt, "İhram", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/541.

³³ Kâsânî, *Bedâi' u's-sanâi'*, 2/192.

³⁴ Kâsânî, *Bedâi' u's-sanâi'*, 2/191.

³⁵ Buhârî, "Talak", 11; Ebû Dâvud, "Hudud", 17

³⁶ Cüveynî, *Nihâyetü'l-matlab*, 4/266-267; Ebû Zekerîyya Yahya b. Şeref en-Nevevî, *el-Mecmû' şerhu'l-muhezzeb* (Beyrût: Dâru'l-Fikr, ts.), 7/207; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 5/391-392; Behûtî, *Keşşâfu'l-kına*, 2/448, 458; "el-Mevsûatu'l-fıkhiyye", 12/170-171.

³⁷ Kâsânî, *Bedâi' u's-sanâi'* 2/191.

³⁸ Abdurrahman b. Muhammed el-Cezerî, *el-Fıkh alâ mezâhibi'l-erba'a* (Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003), 1/584.

³⁹ Kâsânî, *Bedâi' u's-sanâi'*, 2/191; Cezerî, *el-Fıkh alâ mezâhibi'l-erba'a*, 1/585.

mekruhtur. İmam Şâfiî'ye (öl. 204/820) ve Hanbelî mezhebinde muteber görüşe göre kasten koku sürünme maksadıyla kullanılan maddelerin koklanması haramdır. Bununla birlikte ceza olarak fidye gerekeceği ile ilgili görüşler de bulunmaktadır. İbn Abbâs (öl. 68/687-88) (ra) koku koklamayı, dokunma/sürünme manası olmadığı için caiz görmüştür.⁴⁰ Hac ibadetinden maksut olan maslahat dikkate alındığında, ihramlı iken bilerek koku koklamanın, ihramın ruhuyla örtüşmeyeceği ve bu nedenle mekruh olmaktan hali olmayacağı söylenebilir.

Hanefî mezhebinde Ebû Hanîfe ve Ebû Yûsuf'a göre koku uzvun yarısına veya daha fazlasına sürülmüş ise dem, yarısından azına sürülmüşse sadaka gerekir. İmam Muhammed'e göre koku sürülen yerin organa oranı ne kadar ise, ceza kurbanının değeri aynı oranda hesap edilerek (koyunun kıymetinin yarısı, üçte biri, dörtte biri gibi) sadaka olarak verilmesi gerekir. Ancak İmam Muhammed'den başın dörtte birine koku sürülmesi durumunda (tam kabul edilerek) dem gerekeceği şeklinde rivayet bulunmaktadır. Burada koku sürülen yer tıraşa kıyas edilmektedir. Mâlikîler, Şâfiîler ve Hanbelîler koku sürülen yerin azlığı veya çokluğu arasında fark gözetmemişlerdir. Çünkü koku az bir yere sürülse bile kendisinden beklenen fayda hasıl olmaktadır.⁴¹ Kokunun genelde vücudun belirli bölgelerine sürüldüğü ve bu şekilde amacın hasıl olduğu dikkate alınır, cumhurun görüşünün daha tutarlı olduğu ifade edilebilir. Ancak Hanefî mezhebinin görüşü, unutmaya, hata gibi mazeretlerle kokuya (kokulu maddelere) temas sonucu ödenmesi gereken cezada kolaylık içerdiği için tercih edilebilir. Çünkü teknolojinin gelişmesiyle beraber sentetik koku veya kokulu maddelerin günlük kullanım oranı ve çeşitliliği fazlaşmıştır. Günümüzde bunlardan sakınmak son derece zor bir hal aldığı için (umumu'l-belva) bu görüşle amel edilmesi daha uygun görülmektedir.

Hanefîlere göre -aynı cins ihram yasağı ihlali söz konusu olduğu için- bir mecliste bütün organlara veya birden çok organa koku sürülmesi halinde bir fidye/dem gerekmektedir. Ancak farklı mekânlarda sürülen kokuların cezasının tedahüle konu olup olmayacağı Hanefî mezhebinde ihtilaflıdır. Ebû Hanîfe ve Ebû Yûsuf'a göre ceza kurbanının kesilmiş olup olmaması fark etmeksizin koku sürülerek ihlal edilen her bir ihram yasağı için ayrı ceza gerekmektedir. İmam Muhammed'e göre ise ihramlı kişi, ceza kurbanı henüz kesilmeden önce farklı mekânlarda koku sürülmüşse bir dem yeterli olmaktadır.⁴² Hanefîlere göre kıran haccı yapan ihramlı kişinin koku sürme cezası ifrat ve temettü haccı yapan kişilerin iki katıdır. Çünkü kıran haccında umre ve hac için iki ayrı ihram durumu söz konusudur.⁴³ Hanefîlerin de dahil olduğu cumhura göre, gerekli menasiki yerine getiren ihramlı kişinin tıraş olmasıyla cinsi münasebet hariç tüm ihram yasakları kalkmaktadır. Bazı alimler ise koku sürünme yasağının ziyaret tavafıyla kalkacağı görüşünü benimsemişlerdir.⁴⁴

Şâfiî ve Hanbelî mezhebine göre ihramlı iken vefat eden kişi için ihram yasakları devam etmektedir. Bu sebeple kendisine koku sürülmesi caiz olmaz. Sahabilerden Hz. Osman, Hz. Ali (öl. 40/661) ve İbn Abbas'ın da (ra) bu görüşte olduğu rivayet edilmektedir. Bu görüşü benimseyenlerin delili ihramlı iken vefat eden birisine yapılması gerekenlerle ilgili Peygamber Efendimiz'den (s.a.s.) rivayet edilen birtakım talimatlardır. Nitekim ihramlı olduğu halde devesinden düşerek vefat eden bir haccı için Peygamber Efendimiz (s.a.s.) yanındaki sahabilere "Bu adamı su ve sidr ile yıkayınız, iki ihram bezi ile

⁴⁰ Serahsî, *el-Mebsût*, 4/123; Kâsânî, *Bedâi' u's-sanâi'*, 2/191; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr*, 2/487; Nevevî, *el-Mecmû'*, 7/272; Adevî, *Hâşiyetu'l-'Adevî*, 1/552; Cezerî, *el-Fıkh alâ mezâhibi'l-erba'a*, 1/584.

⁴¹ Serahsî, *el-Mebsût*, 4/122; Kâsânî, *Bedâi' u's-sanâi'*, 2/191; Behûtî, *Keşşâfu'l-kıma'*, 2/431; Halil Günenc, *Günümüz Meselelerine Fetvalar* (İstanbul: Yasin Yayınevi, ts.), 4/78.

⁴² Kâsânî, *Bedâi' u's-sanâi'*, 2/191.

⁴³ Kâsânî, *Bedâi' u's-sanâi'*, 2/192; Şâfiî mezhebinde de ihram süresince birden fazla koku sürünme yasağı ihlalden dolayı bir fidye yeterli görülmüştür. Bkz: Nevevî, *el-Mecmû'*, 6/336.

⁴⁴ İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr*, 2/517; Behûtî, *Keşşâfu'l-kıma'*, 2/506.

kefenleyiniz, ona koku sürmeyiniz, başını kapatmayınız; çünkü bu (ihrâmlı hacı) kıyamet gününde telbiye getirerek diriltilecektir." buyurmuştur.⁴⁵ Hanefî ve Mâlikî mezhebine göre ihramlı olarak vefat eden kişiye koku sürülmesi caizdir. Çünkü bu tür emir ve yasaklar kişiye özel ibadet mesabesinde olduğu için ölümle beraber son bulmaktadır. Sahabilerden Hz. Aişe ve İbn Ömer'in de bu görüşte oldukları rivayet edilmiştir.⁴⁶

Din İşleri Yüksek Kurulu, ihramlı iken kokulu sabun, ıslak mendil gibi içeriğinde esans bulunan maddelerin kullanılmasını önermemekle beraber, söz konusu maddelerin koku sürünme maksadıyla kullanılmaması nedeniyle cezayı gerektirmeyeceğini belirtmiştir.⁴⁷ Ancak bu fetvaya ihtiyatla yaklaşılması gerekmektedir. Çünkü fıkıh alimlerinin ittifakına göre ceza hususunda kokunun (veya kokulu maddelerin) hangi maksatla bedene veya elbiseye temas ettiği itibara alınmamaktadır. Dolayısıyla ibadetler hususunda, herhangi bir zaruret yoksa, ihtiyatla hareket edilmesi daha doğrudur.

3.3. İddet Bekleyen Kadının Koku Sürünmesi

Kocasının vefatından dolayı iddet bekleyen kadının güzel koku sürünmesi ittifakla caiz görülmüştür. Hasan el-Basri'den (öl. 110/728) buna muhalif bir görüş nakledilse de fukaha bu görüşü sünnete muhalif olduğu için şaz kabul etmiştir. Nitekim Ümmü Habîbe'nin (öl. 44/664) (ra) babası Ebû Süfyan'ın (öl. 31/651-52) ölümünden üç gün sora koku talep edip bu kokuyu süründüğü ve akabinde "Benim güzel kokuya ihtiyacım yok, ancak ben Resulullah'ı (s.a.s.) şöyle derken işittim; Allah'a, Allah Resulü'ne ve ahiret gününe inanan bir kadının herhangi bir ölü için üç günden fazla ihdâd (süslenmeyi ve koku sürünmeyi terk etmesi) helal olmaz. Ancak (bu süre) kocası ölen için dört ay on gündür." dediği rivayet edilmiştir.⁴⁸ Bu yasak yalnızca sahih evlilikten sonra gerçekleşen ayrılık için geçerlidir. Kocasının ölümünden dolayı kadının sevinçli ve memnun olduğu izlenimi oluşmaması hikmetine dayanmaktadır. Çünkü kocanın ölümü anında süslenmek üzüntü haliyle bağdaşmaz. Ayrıca bu haliyle kadın, evliliğin yasak olduğu iddet süresi içinde, erkeklerin kendisine rağbet etmesine sebebiyet verebilir.⁴⁹

İddet bekleyen kadının kına sürmesinin caiz olmadığına delalet eden bir hadisi⁵⁰ delil alan Hanefîler ve muteber görüşünde Ahmed b. Hanbel (öl. 241/855), kınanın kokulu olma vasfını dikkate alarak sair kokuları buna kıyas etmişler ve muhalea yapılan veya bain talakla ya da üç talakla boşanıp iddet bekleyen kadınların koku sürünmelerini caiz görmemişlerdir.⁵¹ Mâlikîler, Şâfîiler ve bir görüşünde Ahmed b. Hanbel, kocasının ölümü haricinde iddet bekleyen kadınların koku sürünmesinin caiz olduğunu benimsemiştir. Çünkü ihdâd zevceye, kendisine vefa gösteren kocasının ölümü sonrasında, üzüntüsünü belli etmek adına gereklidir. Boşama durumunda kocanın vefası söz konusu olmadığından böyle bir tavır takınması yersizdir. Hanefîler buna cevaben üzüntünün yalnızca kocaya hasredilemeyeceğini ifade etmektedir. Çünkü evliliğin maksadı bizzat kocanın kendisi değildir. Bilakis asıl üzüntünün nikahla helal olan cinsel ilişki ve bazı menfaatlerin yokluğu sebebiyledir; bu da söz konusu tüm ayrılıklarda bulunmaktadır. Fıkıh alimleri aynı gerekçeyle geçersiz/fasit bir nikahtan sonra ayrılıktan dolayı ihdâd yasağı olmayacağı görüşündedirler. Çünkü burada kadının elde ettiği meşru bir hakkın kaybı bulunmamaktadır.⁵²

⁴⁵ Buhârî, "Cenaiz", 19.

⁴⁶ İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 3/478-479; Behûtî, *Keşşâfu'l-kına*, 2/98.

⁴⁷ Kolektif, *Fetvalar* (İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019), 315.

⁴⁸ Buhârî, "Cenaiz", 30; Müslim, "Talak", 58.

⁴⁹ Serahsî, *el-Mebsût*, 6/58; Kâsânî, *Bedâi' u's-sanâi'*, 3/208; Cüveynî, *Nihâyetü'l-matlab*, 10/250-251; Adevî, *Hâşiyetu'l-'Adevî*, 2/123; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 11/284-286; Behûtî, *Keşşâfu'l-kına*, 2/448.

⁵⁰ Nesâî, "Talak", 64.

⁵¹ Serahsî, *el-Mebsût*, 6/58; Kâsânî, *Bedâi' u's-sanâi'*, 3/208; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 11/399.

⁵² Serahsî, *el-Mebsût*, 6/58-59; Cüveynî, *Nihâyetü'l-matlab*, 10/245-246; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 11/399-400.

4. Kolonya ve Parfüm Kullanımı

Kolonya genellikle kokusundan istifade etmek, temizlik veya rahatlamak için kullanılmaktadır. Parfüm ise genellikle kokusundan istifade etmek için kullanılmaktadır. Kolonya ve parfümü ayrıca incelemeyi gerekli kılan husus içindeki katkı maddeleridir. İçinde alkol gibi bazı karışımlar/çözeltiler bulunmasından dolayı günümüzde imal edilen kolonya ve parfümlerin temas ettiği yerin necis olup olmadığı hakkında ihtilaf bulunmaktadır.⁵³

Dört mezhebin müctehid imamları da dahil cumhura göre, içki yasağı ile ilgili ayette (el-Mâide 5/90) geçen *rics* (pislik) ifadesine istinaden *hamr* denilen içki (kan ve domuz etinde olduğu gibi) biaynihi necistir. *Hamrın* dışında kalan sarhoş edici içkilerde ise necislik vasfının bulunup bulunmadığı konusunda ihtilaf bulunmaktadır.⁵⁴ Hanefîlerin genel görüşü alkolün necis olmadığı şeklindedir. Ebû Hanîfe'den bir rivayete göre sarhoşluk verici içkiler necislik hususunda hamr/şarap gibidir. Ebû Yûsuf'a ve Ebû Hanîfe'den diğer bir rivayete göre ise ayette geçen necislik vasfı yalnızca hamra/şaraba hastır. Bu nedenle şarabın necisliği hususundaki hüküm diğer sarhoş edici şeylere geçmez. Nitekim hamr/şarap harici içkileri helal sayanın küfrüne hükmedilmemesi ve sarhoş olmayacak kadar az içene had gerekmemesi, bu tür maddelerin hükmünün daha hafif olduğuna delalet etmektedir.⁵⁵ Şâfiîlerin görüşü, Kur'ân-ı Kerîm'de hamrın/şarabın necis olmasına kıyasen sarhoş edici özellikte olan tüm alkollü içkilerin necis olduğu şeklindedir. Dolayısıyla namaz, tavaf gibi ibadetlerde necasetten temizlik şartının yerine gelmesi için bu maddelerin temas ettiği yerin temizlenmesi gerekmektedir.⁵⁶

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (1878-1942), üzüm şarabı ve bundan üretilen içkilerin aynen necis olduğunu, fakat bunların dışında kalan ispirto, bira gibi şeylerin bu vasıfta olmadığını ifade etmektedir.⁵⁷ Modern dönem alimlerinin genel kanaati parfüm ve kolonyanın temiz olduğu şeklindedir. Ancak bu sonuca değişik öncüllerden/gerekçelerden hareketle ulaşıldığı görülmektedir. Örneğin, "eşyada asıl olan, temizliktir" kaidesi, istihale,⁵⁸ istihlak⁵⁹ ve umumu'l-belva bunların önde gelenleridir.⁶⁰ Din İşleri Yüksek Kurulu kararı da bu maddelerin necis olmadığı şeklindedir.⁶¹

Sonuç

İslam dininde koku sürünme son derece hassas bir konudur. Koku sürünmenin zatı itibariyle güzel bir eylem olmasına karşılık bazı hallerde yasaklanmasının hikmeti birtakım mefsedetlere sebebiyet verebilme ihtimalidir. Günlük kullanım için koku sürünmenin sünnet olması -kokunun insan zihnine olumlu etkileri itibariyle düşünüldüğünde- İslam dininin insan fıtratını gözetme hususunda son derece hassas olduğunu bizlere göstermektedir. Konuya koku sürünmenin duruma göre değişebilen

⁵³ Hamdi Döndüren, *Delilleriyle İslâm İlmihali İnanç - İbadet - Günlük Hayat* (İstanbul: Erkam Yayınları, 2017), 825.

⁵⁴ Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî el-Kurtubî, *el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru'l-Kütübü'l-Mısriyye, 1964), 6/288; Mustafa Baktır, "İçki (İslâm'da)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/461.

⁵⁵ Kâsânî, *Bedâi' u's-sanâi'*, 5/115.

⁵⁶ Remlî, *Nihâyetu'l-muhtâc*, 1/225; Mehmet Keskin, *Şafii Fıkhı* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018), 43.

⁵⁷ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2021), 1/831.

⁵⁸ İstihale, "herhangi bir maddenin yapısının/sıfatlarının değişmesiyle kendisinden tamamen farklı bir maddeye dönüşmesi" manasındadır.

⁵⁹ İstihlak, "az miktardaki haram veya necis bir maddenin aşırı miktar temiz ve helâl bir maddeye karışması sonucu onun içerisinde dağılıp tat, renk ve koku sıfatlarını kaybetmesi" manasındadır.

⁶⁰ Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Mehmet Selim Aslan, "İslam Hukukuna Göre İstihâl ve İstihlâkın Necis Katkı Maddesi İçeren Gıda, İlaç, Kozmetik ve Temizlik Malzemelerinin Hükmüne Etkisi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/43 (2016), 2336-2337.

⁶¹ Kolektif, *Fetvalar*, 83.

hükümleri açısından bakıldığında ise İslam dininin korumayı amaçladığı maslahatlar konusunda ne kadar hassas bir denge gözettiği görülmektedir.

Koku sürünmenin fıkhî hükmü genel anlamda sünnet deliline dayanmaktadır. Koku sürünme peygamberlerin (as) sünneti olmakla beraber, Peygamber Efendimizin (s.a.s.) özellikle hoşlandığı bir eylemdir. Bu nedenle günlük kullanım maksadıyla koku sürünmek müstehab olarak görülmüştür. Cuma ve bayram namazları için koku sürünmenin hususi olarak tavsiye edilmesinin de ayrıca birtakım hikmetleri bulunmaktadır. Kişinin, toplum içine çıktığında kötü kokulardan hali, temiz ve bakımlı olması; bu vesileyle huşu içinde ibadet edilebilmesi gibi bazı hikmetler bunların başlıcalarıdır. Ayrıca ihram öncesi koku sürünmenin de aynı hikmetlere matuf olarak müstehab kılındığı söylenebilir.

Güzel kokuların zihne olumlu yönde birçok etkisi bulunmakla beraber şehveti tahrik edici özelliği de bulunmaktadır. Bu nedenle kadınların yabancı erkeklerin yanına koku sürünerek çıkmaları caiz görülmemiştir. Toplumda olumsuz izlenim oluşturup, ayıplanmalarına neden olabileceği sebebiyle iddet bekleyen kadınların koku sürünmeleri yasaklanmıştır. Haccın ruhuyla uyuşmaması sebebiyle ihramlı kişilerin koku sürünmesi caiz görülmemiştir. Kolonya ve parfümün necislik yönüyle farklı açıdan ihtilafa konu olsa da koku sıfatı itibarıyla aynı hükümlere tabi olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada fıkhî açıdan koku sürünme ana hatlarıyla ele alınmıştır. Ancak koku sürünme ve kokunun insan üzerindeki etkileri modern dönemde elde edilen verilerden faydalanılarak -İslam hukuku özelinde- daha geniş bir çalışmayı gerektirecek niteliktedir.

Kaynakça

- Adevî, Ebû'l-Hasen 'Alî b. Ahmed el-. *Hâşiyetu'l-'Adevî alâ Şerhi Kifâyeti't-tâlibi'r-rabbânî*. 2 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1994.
- Aslan, Mehmet Selim. "İslam Hukukuna Göre İstihâlâ ve İstihlâkın Necis Katkı Maddesi İçeren Gıda, İlaç, Kozmetik ve Temizlik Malzemelerinin Hükmüne Etkisi". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/43 (2016), 2326-2345.
- Baktır, Mustafa. "İçki (İslâm'da)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21/458-462. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Behûtî, Mansûr b. Yûnus b. İdrîs el-. *Keşşâfu'l-kına' an Metni'l-İknâ'*. 6 Cilt. Riyâd: Mektebetü'n-Nasri'l-Hadîse, 1968.
- Bilgin, Emine Zülfa. *Sünnette Koku Kullanımı ve "Bana Güzel Koku Sevdirildi" Hadisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Bozkurt, Nebi. "Koku". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/150-151. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Cevherî, Ebû Nasr İsmâîl b. Hammâd el-. *es-Sihâh tâcu'l-luga ve sıhâhu'l-'Arabiyye*. 6 Cilt. Beyrût: Dâru'l-ilm li'l-melayîn, 4. Basım, 1987.
- Cezerî, Abdurrahman b. Muhammed el-. *el-Fikh alâ mezâhibi'l-erba'a*. 5 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 2003.
- Cüveynî, Ebû'l-Me'âlî İmâmu'l-Harameyn el-. *Nihâyetü'l-matlab fi dirâyeti'l-mezheb*. Dâru'l-Minhâc, 2007.
- Diktaş, Mustafa Yakup. *Misk ü Amberden Parfüme: Türkiye'deki Koku Kültürünün Dönüşümü*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Döndüren, Hamdi. *Delilleriyle İslâm İlmihali İnanç - İbadet - Günlük Hayat*. İstanbul: Erkam Yayınları, 2017.
- Günengç, Halil. *Günümüz Meselelerine Fetvalar*. 4 Cilt. İstanbul: Yasin Yayınevi, ts.

- İbn Âbidîn, Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilaîz. *Reddü'l-muhtâr alâ'd-Dürri'l-muhtâr*. 6 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1966.
- İbn Kudâme, Ebû Muhammed Abdullâh b. Ahmed el-Makdîsî. *el-Mugnî*. thk. Abdullâh b. Abdulmuhsin et-Türkî - Abdulfettâ Muhammed el-Halev. 10 Cilt. Riyâd: Dâru Âlimi'l-Kütüb, 3. Basım, 1994.
- İbn Rüşd, Ebû'l-Velîd Muhammed b. Aḥmed b. Muhammed b. Ahmed Kurtûbî. *Bidâyetu'l-muctehid ve nihâyetu'l-muktesid*. 4 Cilt. Kâhire: Dâru'l-hadîs, 2004.
- İbn Rüşd, Ebû'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Kurtûbî. *el-Beyân ve't-tahsîl*. 20 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 2. Basım, 1988.
- Karâfî, Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. İdrîs b. Abdirrahmân el-Mısrî el-. *ez-Zehîre*. thk. Muhammed Haccî v.dğr. 14 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1994.
- Kâsânî, Ebû Bekir b. Mes'ûd el-. *Bedâi' u's-sanâi' fi tertibi's-şerâi'*. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-İlmiyye, 2. Basım, 1986.
- Keskin, Mehmet. *Şafii Fıkhı*. 2 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Basım, 2018.
- Kolektif. *Fetvalar*. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 5. Basım, 2019.
- Komisyon. "el-Mevsûatu'l-fıkhıyye". *İskât*. 2/225-258. Kuveyt: Tabâatu Zâtu's-Selâsil, 1986.
- Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî. *el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'ân*. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübü'l-Mısriyye, 2. Basım, 1964.
- Nevevî, Ebû Zekerıyya Yahya b. Şeref en-. *el-Mecmû' şerhu'l-muhezzeb*. 20 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Fikr, ts.
- Öğüt, Salim. "İhram". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21/539-542. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Remlî, Şemsuddîn Muhammed b. Ebî'l-'Abbâs Ahmed b. Hamza er-. *Nihâyetu'l-muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*. 8 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1984.
- Şîrâzî, Ebû İshâk İbrahîm b. Alî eş-. *el-Mühezzeb fi fıkhî'l-İmâmî's-Şâfi'i*. 3 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.